Samlaget

Jon Fosse

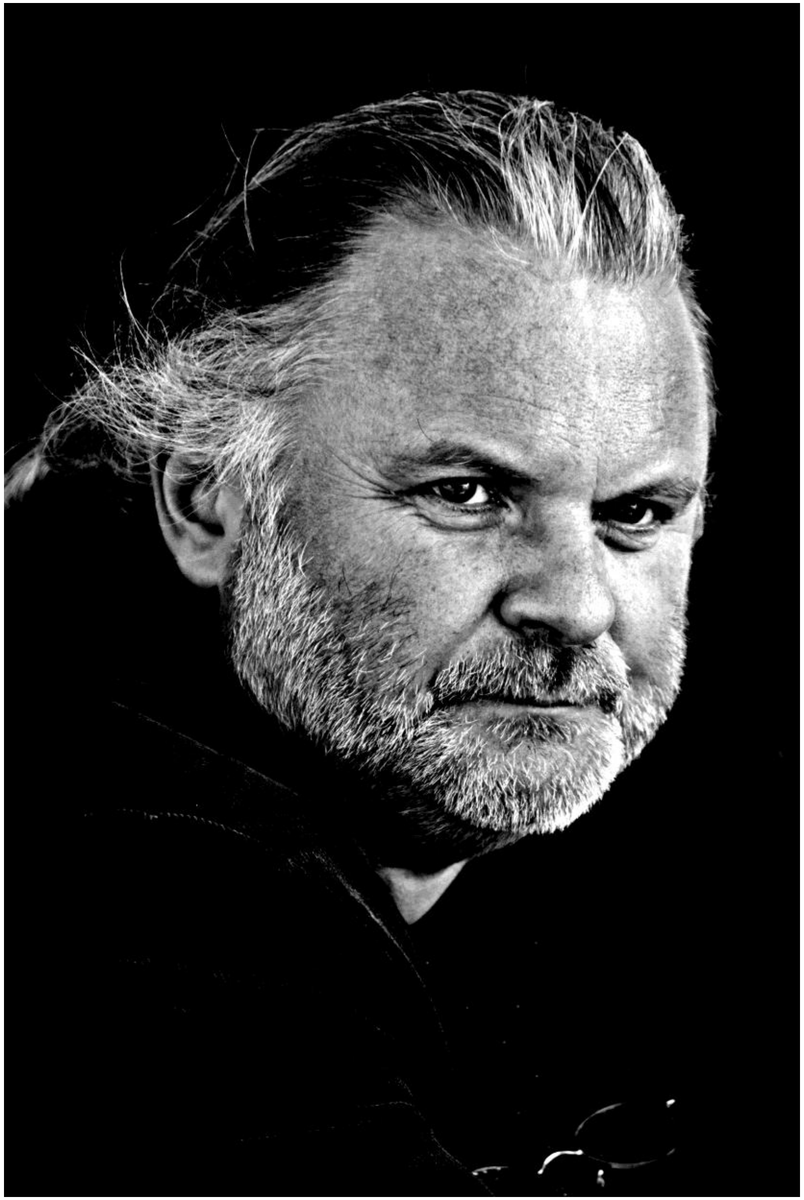

Fosse

— Norskundervisinga i grunnskulen i dag heng ikkje på greip. Der er det dei trassige moralistane som dominerar. Det verste er at så alt for mange av norsklærarane, eller «seminaristane» som eg likar å kalla dei, ikkje veit det minste om det dei held på med. Dei har ingen sans for den musikk og erotikk som finst i all stor litteratur. For dei er språket berre eit levebrød. Det gjeld visst å gjera det så keisamt som mogeleg. Nei, la oss få inn erotikken og musikken i norsktimane, la språket få leva.

- Få inn erotikken og musikken i norsktimane!

Hermann Starheimsæter intervjuar Jon Fosse som romandebuterer i vår

Det er 23-åringen Jon Fosse frå Strandebarm som seier dette, romandebutant på Det Norske Samlaget i vår. «Raudt, svart» heiter boka som snart vil vera å finna på bokhandlardiskane, ei skakande skildring av ein gymnasiast som går i hundane. Eller sagt på ein annan måte: Han prøver å ta livet av seg, og kanskje greier han det og.

Forfattaren sjølv kallar han «eit offerlam på tradisjonens alter». Han er ikkje nådig mot eit skule- og samfunnssystem som er så stivbeint at det ikkje greier å kanalisera den naturlege opprørstrongen til dei unge. Dei som ikkje greier å finna seg til rettes med den religiøse tvangstrøya dei må inn i, dei har ikkje noko val: Dei må gå til grunne.

Den namnlause ungdomen i «Raudt, svart» hadde i grunnen alle føresetnader for å leva eit rikt liv, seier Fosse. På mange måtar er han ein fin fyr, intelligent og musikalsk. Men han er berre eit barn som ikkje veit å finna noko løysing på livet sitt. Og dei som burde ha synt veg, foreldra og lærarane, har ikkje anna enn moralpreiker å møta han med. Difor går det gale.

No har den lågmælte og fredelege Jon Fosse snakka seg varm. Augo hans «gneistar stygt» som det står i Terje Vigen. Han er ikkje ferdig med skulesystemet på lenge enno, det er tydeleg. For det er ikkje berre norskundervisinga han nektar å forsona seg med. Heile det kulturelle fundamentet som samfunnet vårt byggjer på, den autoritære bibeltrua med alle forboda, er eit stort mistak frå ende til annan.

Heidning

Jon Fosse er humanist av heile sitt hjarte. Han dyrkar venleik, vitskap og kunst slik dei gamle grekarane gjorde, og likar ikkje å preika eller bli preikt for. Difor har han meldt seg ut av statskyrkja og står som medlem både i Heidningesamfunnet og i Humanetisk forbund. I tillegg er han sosialist og skyr alle borgarlege verdiar som pesten. Men stalinist er han ikkje, det må me for all del få med.

Han har ingen ting i mot at borna lærer bibelsoge, for slike mytar eggjar fantasien, det hugsar han frå si eiga skuletid. Det er denne preikinga han blir så eitrande galen på, og spesielt når borna er så store at dei har byrja tenkja sjølve. Difor meiner han at ungdomsskuleelevane bør læra filosofi og religionstimane, moralfilosofi t.d. Det vil gjera dei til meir harmoniske og skapande menneske.

— Her har dei mykje å læra av dei katolske landa, seier Foss, ikkje minst av Frankrike, der ungdomane får ei mykje betre innføring i humanistisk tradisjon enn det norske ungdomar får.

Sneik seg unna praktisk arbeid

Så lenge Jon Fosse kan hugsa attende har han hatt lyst å verta kunstnar. Når noko skulle gjerast på det vesle småbruket på Fosse i Strandebarm, prøvde han alltid å smita seg unna. Lenge var det musikken han levde for, mellom anna var han gitarist i eit danseorkester då han gjekk på ungdomsskulen. Men han skjøna snart at han hadde betre evner som skribent.

Alt i gymnasdagane prøvde han å skriva ei utviklingsroman av den trauste norske sorten, men han fekk det ikkje skikkeleg til. Det var liksom noko som mangla. Det var ikkje før han byrja studera litteratur i Bergen og vart kjend med modernistiske forfattarar som Kafka, Becket og Joyce, at det losna for ålvor. Det fyrste utkastet til «Raudt, svart» skriv han på fem veker i fjor vinter, og det i tillegg til litteraturstudiar og vikarjobb i Gula Tidend. Men då han seinare måtte skriva om og korta ned, gjekk heile sommaren med.

Ikkje sjølvbiografi

— Hovudpersonen i «Raudt, svart» minner ikkje så lite om Jon Fosse i det ytre. Har du skrive ein sjølvbiografisk roman?

— Nei. Rett nok spelte eg og gitar i eit danseband, men eg har aldri gått med sjølvmordsplanar. Eg er glad og fornøgd med livet eg, dessutan likte eg meg godt på gymnaset. Så kvar alt dette kjem ifrå, det anar eg verkeleg ikkje. Men det er artigt å leggja merke til dei samanhangane som likevel finst mellom litteraturen og det levde livet. Då eg var sju år gamal, datt eg på ei saftflaske og skar av pulsåra. Det er nok difor hovudpersonen i boka vel å ta livet av seg på ein slik blodig måte og.

— Har du gjort deg tankar om kvifor du skriv?

— Tja. Eg har vel oppdaga at eg har det best når eg skriv då. Eg likar det rett og slett.

Indre trong bak all god litteratur

— Du har sjølv ein grundig litteraturteoretisk bakgrunn. Synest du at norske forfattarar veit for lite om sitt eige yrke?

— Eg trur ikkje det skadar å ha kunnskapar om litteratur, men den personlege drivkrafta er alltid viktigare enn de du har lese deg til. Det går ikkje an å skriva god litteratur dersom det ikkje er ein indre trong som driv deg. Elles er det ikkje så uvanleg å vera akademikar i våre dagar. Dei fleste unge norske forfattarar har hatt seg ein tur innom eit universitet. For meg har universitetet hatt svært mykje å seia.

— Kvifor har du valt ei modernistisk form?

— Litteraturen skal ikkje vera eit propagandamiddel for det eller det føremålet, slik m.a. mlarane meinte, han skal ikkje oppdra folk. Difor stiller eg meg utanfor alle borgarlege verdiar i boka mi og prøver å dyrka og utforska språket. Etter mi meining gjer litteraturen mest nytte for seg, når han er unyttig. Elles er eg ikkje heilt samd i at boka mi er berre modernistisk. Dersom du

Framhald side 12

— Skulen bør kanalisera opprørstrongen til dei unge, seier Jon Fosse, — i staden for å nytta religiøs tvang.

— Universitetet har hatt mykje å seia for meg, seier Jon Fosse. Her fotografert i atriet på gamle Sydneshaugen skule.

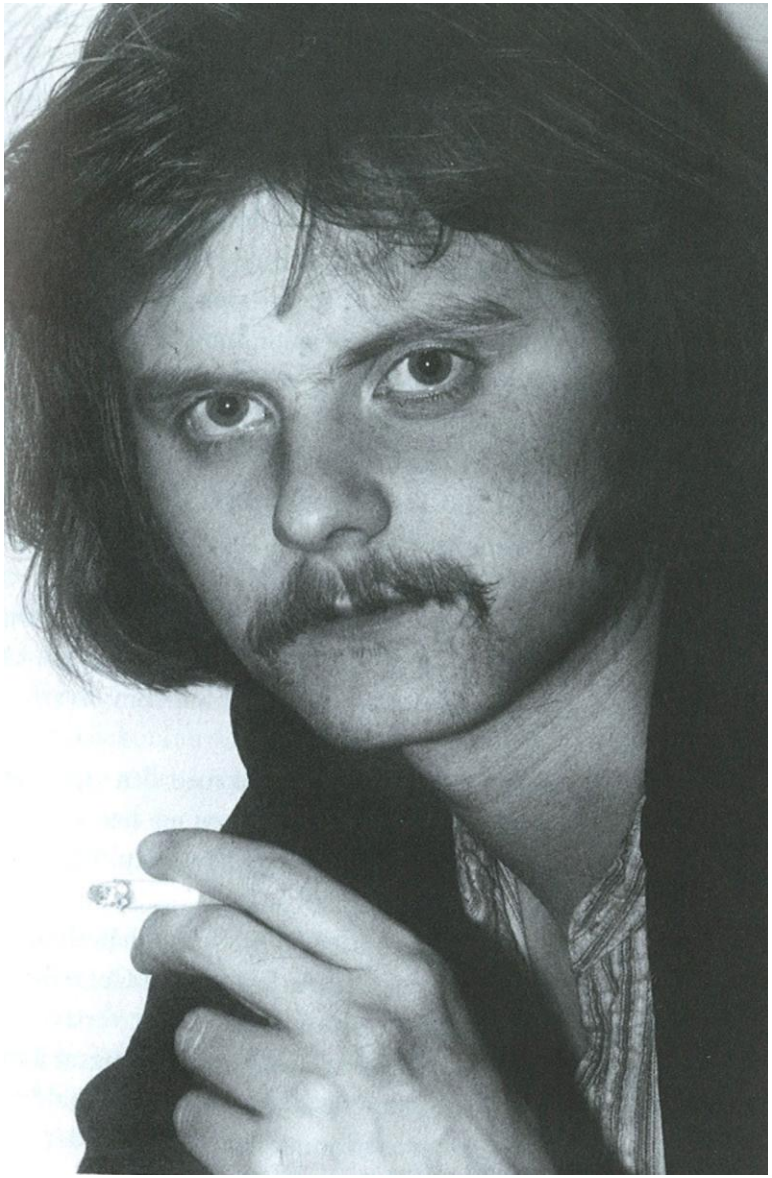

Samlaget

JON FOSSE
RAUDT, SVART
DET NORSKE SAMLAGET

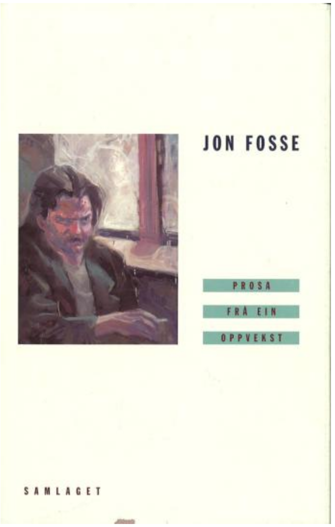
JON FOSSE
PROSA
FRÅ EIN
OPPVEKST
SAMLAGET

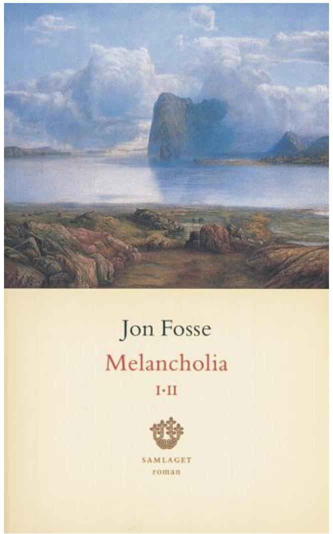
Jon Fosse
Melancholia
I·II
SAMLAGET
roman

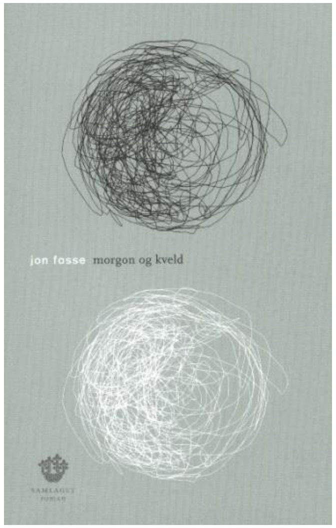
jon fosse morgon og kveld

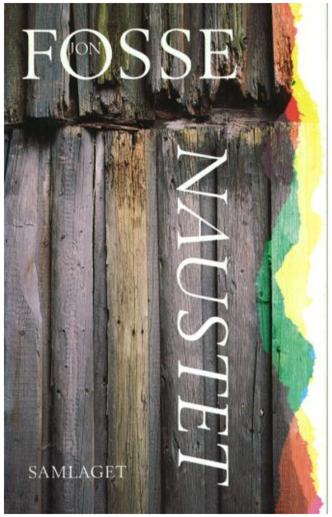
JON
FOSSE
NAUSTET
SAMLAGET

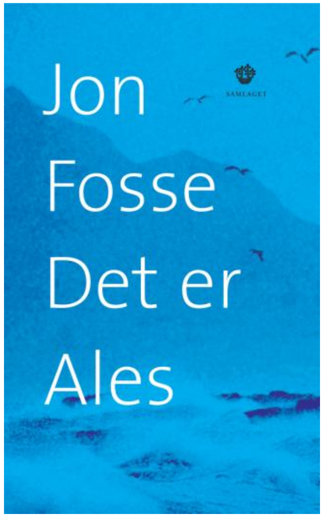
Jon
Fosse
Det er
Ales

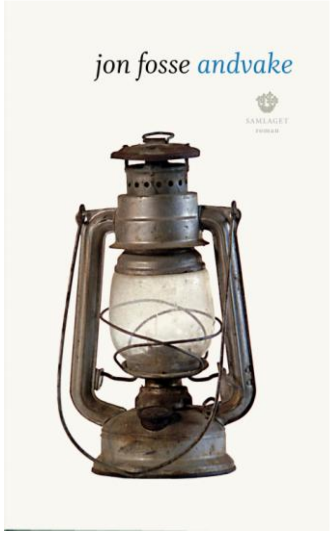
jon fosse andvake

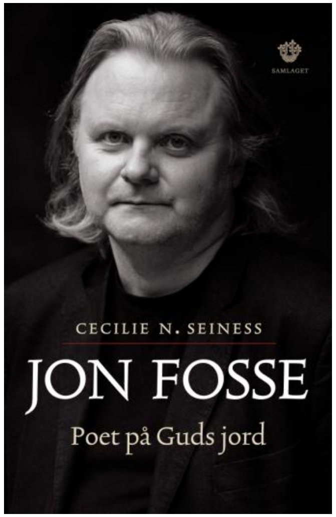
CECILIE N. SEINESS
JON FOSSE
Poet på Guds jord

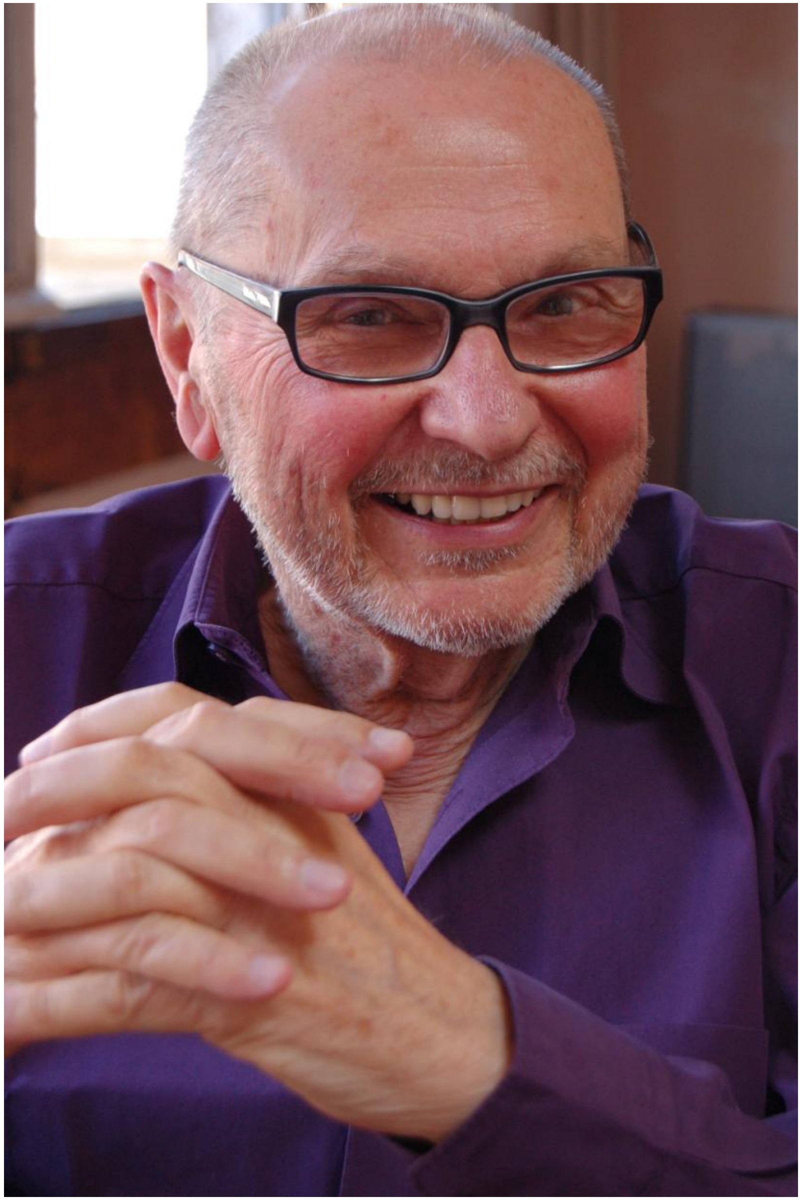

NATIONAL
LOTO
CAFE LE JEAN BART
SALON IMMOBILIER DE PARIS
ET DE L'ILE DE FRANCE
SAGA
STAR WARS
NE MANQUEZ PAS L'EPISODE OU VOUS GAGNEZ !

HAYDN

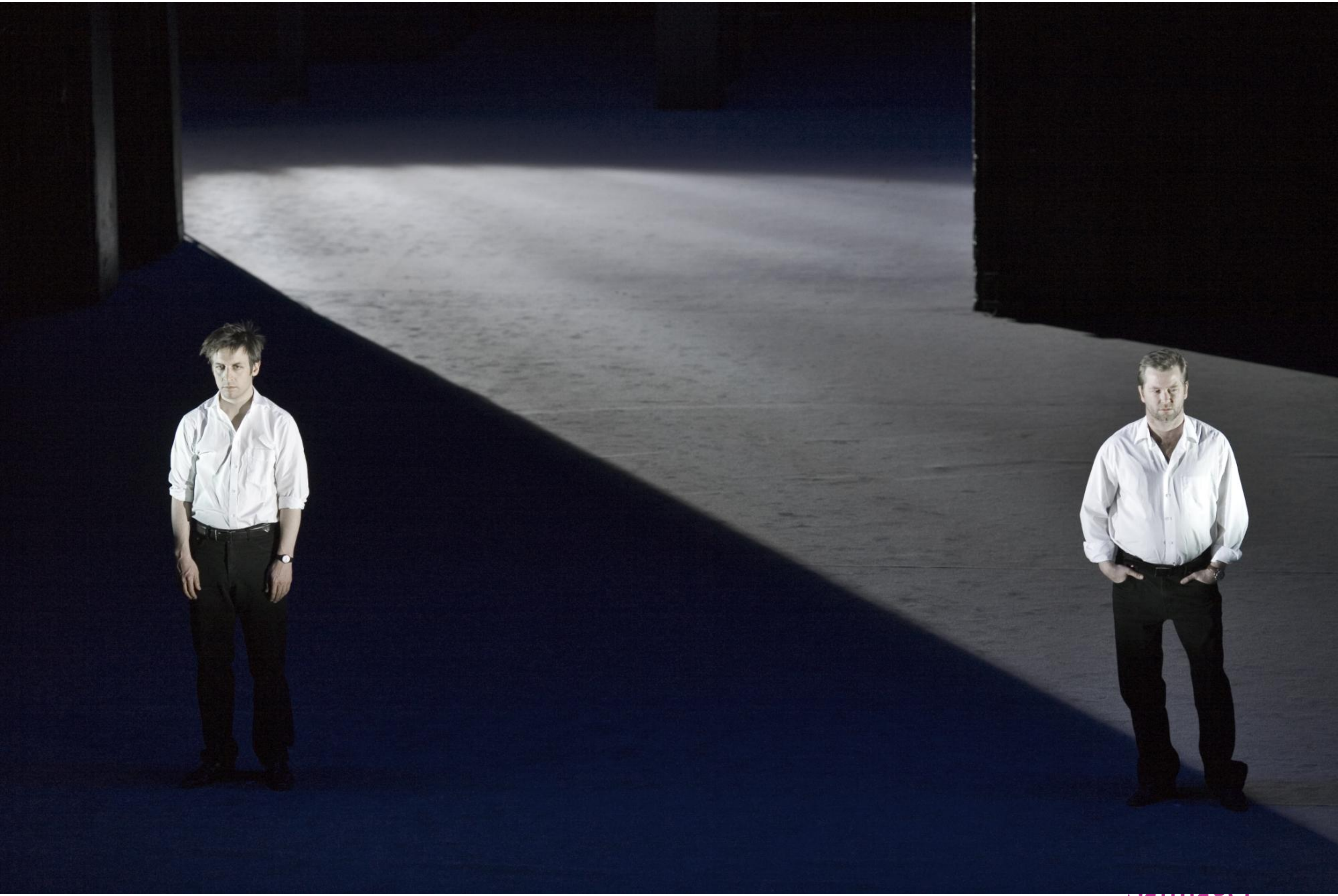

Samlaget